

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

м. Київ, червень 2018

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Чи необхідно встановлювати факт належності клієнтів Банку до національних публічних діячів, які виконують або виконували протягом останніх трьох років визначені публічні функції в Україні, зокрема, Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та його представників, Главу Адміністрації Президента України та його заступників, Постійного Представника Президента України в Автономній Республіці Крим та його заступників, та до якої категорії НПД необхідно відносити такі посади (відповідно до вимог ст.1 Закону)?

Національними публічними діячами (далі – ПЕП) є особи, яка займають посади, передбачені пунктом 25 частини першої статті 1 чинної редакції Закону про запобігання. Особи, які займали посади, що належали до 1-2 категорії державної служби, у зв'язку з внесенням змін до Закону України «Про державну службу» не є ПЕПами

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Чи потрібно додатково отримувати від публічної особи джерело походження готівкових коштів, у разі якщо вони задекларовані у Декларації про майно, доходи і зобов'язання фінансового характеру?

В кожному конкретному випадку банк самостійно, керуючись пунктом 72 Положення № 417, приймає рішення щодо переліку документів, які підтверджують джерела походження коштів/активів ПЕП.

Якщо сума фінансової операції, що проводиться ПЕПом, не перевищує задекларовану суму в Декларації про майно, доходи і зобов'язання фінансового характеру та у разі відсутності підозри - додаткові документи вимагати не потрібно.

Якщо сума фінансової операції, що проводиться ПЕПом, перевищує задекларовану суму в Декларації про майно, доходи і зобов'язання фінансового характеру, а також у разі наявності підозри – потрібно вимагати додаткові документи.

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

У разі якщо в якості підтвердження джерел походження коштів, клієнтом надано нотаріально посвідчений договір купівлі-продажу нерухомості, чи необхідно банку вимагати від клієнта підтвердження безготівкового розрахунку між покупцем та продавцем, наприклад, у вигляді виписки по рахунку чи інше?

В залежності від того, хто є клієнтом банку і які фінансові операції будуть здійснюватися, банк самостійно, керуючись пунктом 72 Положення № 417, приймає рішення щодо переліку документів, які підтверджують джерела походження коштів.

При цьому слід особливу увагу приділяти вивченню умов договорів (зокрема щодо термінів/строків, сум та порядку розрахунків, тощо).

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Чи застосовується вимога підпункту в) пункту 2 частини 5 статті 6 Закону щодо необхідності з'ясування джерел походження коштів стосовно клієнтів ПЕП, їх близьких осіб або пов'язаних з ними осіб, на підставі отриманих від них документів та/або інформації з інших джерел, якщо така інформація є публічною (відкритою), що підтверджують джерела походження їх активів, прав на такі активи тощо, у випадку надання в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа на підставі договору про надання особі банківського сейфа без відповідальності банку за вміст сейфа?

Банки як СПФМ відповідно до Закону повинні, до чи під час встановлення ділових відносин з клієнтами, з'ясувати джерела походження активів (статків) ПЕПів, близьких та пов'язаних з ними осіб.

Водночас, передача банку сейфа в оренду без відповідальності банку за вміст сейфа є видом господарської діяльності банку, яка не передбачає проведення фінансової операції з коштами клієнта, у таких випадках банки не повинні з'ясувати джерела походження коштів ПЕПів.

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Механізм реалізації норм законодавства в частині способу та порядку розірвання в односторонньому порядку договорів, укладених між банком та клієнтами, щодо яких прийнято рішення про розірвання ділових відносин відповідно до вимог статті 10 Закону та статті 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність». Порядок дій Банку у разі відмови клієнта у наданні заяви на закриття рахунку.

Норми статті 10 Закону та статті 64 Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлюють обов'язок/право банку відмовлятися від встановлення (підтримання) ділових відносин (у тому числі шляхом розірвання ділових відносин) або проведення фінансової операції у встановлених випадках.

Для реалізації зазначених норм банки мають переглянути умови договорів та внести відповідні зміни до умов щодо встановлення відповідних підстав, які дають право розірвати ділові відносини в односторонньому порядку.

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

В якості документа, який підтверджує джерела походження коштів фізичною особою, надано довідку з місця роботи про отриману заробітну плату. Ця фізична особа є директором суб'єкта господарювання (посада бухгалтера відсутня), та відповідно сама підписує цей документ. Чи може такий документ вважатись єдиним документом, що підтверджує джерела походження коштів фізичної особи. Яким чином банк може перевірити достовірність наданої інформації?

У разі виникнення необхідності здійснення перевірки, банк згідно з Законом і Законом України «Про банки і банківську діяльність» має право подати запит до державних органів на отримання інформації, необхідної для аналізу відповідності фінансової операції змісту діяльності та фінансовому стану клієнта.

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

В якості документів, які підтверджують джерела походження коштів фізичних осіб банку надаються довідки про отримані дивіденди, роялті та/або виписки за рахунками про їх отримання. Чи можуть такі документи вважатись єдиними документами, що підтверджують джерела походження коштів фізичних осіб. Яким чином банк може перевірити достовірність наданої інформації?

В кожному конкретному випадку банк самостійно, керуючись пунктом 72 Положення № 417, приймає рішення щодо переліку документів, які підтверджують джерела походження коштів.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Згідно підпункту 5 пункту 23 розділу II Положення № 417 Програма ідентифікації, верифікації та вивчення клієнтів банку має містити заходи з вивчення клієнта, зокрема, порядок з'ясування мети і характеру майбутніх ділових відносин з клієнтами та документальне підтвердження отриманих результатів. Базовим документом для проведення банком таких заходів є опитувальник, у якому, як правило, клієнт зазначає, що метою встановлення відносин із банком є розрахунково-касове обслуговування. Просимо надати роз'яснення що розуміється під терміном "майбутній характер ділових відносин" та які документальні підтвердження мети та характеру майбутніх ділових відносин, окрім опитувальника, банк має отримати для підтвердження результатів заходів, визначених підпунктом 5 пункту 23 розділу II Положення № 417.

На думку Національного банку, характер майбутній ділових відносин передбачає розуміння банку стосовно діяльності клієнта, його фінансового стану, перспектив його ділової активності, тощо, та відповідно перелік послуг, які клієнт бажає отримати (планує отримати) від суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Враховуючи норму частини сьомої статті 9 Закону банк встановлює необхідні для вивчення клієнта інформацію / додаткові дані, в тому числі на підставі офіційних документів та/або інформації, одержаної від клієнта (представника клієнта) та засвідченої ним, а також з інших джерел, якщо така інформація є публічною (відкритою). Заповнення клієнтами розроблених банками опитувальників, що містять певні запитання, дає можливість банку зрозуміти, які операції планує проводити клієнт, які послуги бажає / планує отримати від банку, з'ясувати розмір і джерела наявних та очікуваних надходжень. Разом з цим, ураховуючи типи клієнтів та специфіку їх діяльності банк самостійно визначає в своїх внутрішніх документах також інші джерела підтвердження цієї інформації.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Пропозиція визначити у Положенні № 417 терміни "великі суми", "надзвичайно великі суми", орієнтуючись на які банк має здійснювати відповідні заходи з урахуванням ризик-орієнтованих підходів в рамках виконання пункту 72 розділу V цього Положення.

Національний банк України листом від 21.08.2017 № 25-0008/58284 надав банкам рекомендації щодо практичного застосування норм пункту 72 Положення № 417, у якому звернув увагу, що банки мають вживати відповідних заходів з урахуванням специфіки діяльності, типів клієнтів, наданих послуг та сум фінансових операцій.

Вважаємо визначення у Положенні № 417 певних граничних сум з яких банк має здійснювати документальну перевірку джерел походження коштів (активів) клієнта не доцільним, тому як застосовуючи ризик-орієнтований підхід як механізм запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також попередження здійснення ризикової діяльності, кожний банк самостійно для себе має визначити відповідні показники, в тому числі суму фінансової операції та перелік клієнтів, щодо яких не потрібно здійснювати передбачені пунктом 72 Положення № 417 додаткові заходи, зокрема в частині з'ясування джерел походження коштів (активів) клієнта.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Просимо підготувати та надати роз'яснення щодо документів, які можуть використовуватись громадянами різних країн для укладення правочинів на території України.

Відповідно до статті 9 Закону ідентифікація фізичної особи здійснюється на підставі паспорта громадянина України (або іншого документа, що посвідчує особу та відповідно до законодавства України може бути використаним на території України для укладення правочинів)

Відповідно до статті 43 Закону України «Про нотаріат» такими документами можуть бути:

- паспорт громадянина України;
- паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- дипломатичний чи службовий паспорт;
- посвідка на проживання особи, яка мешкає в Україні;
- національний паспорт іноземця або документ, що його замінює*, тощо.

* посвідка на постійне або тимчасове проживання;
посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон;
посвідчення біженця;
посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту в Україні, або посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист в Україні, тощо.

(Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»)

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Медична компанія (клієнт банку) отримує кошти від страхової компанії (не клієнт банку), як відшкодування за лікування застрахованих осіб. При цьому, медична компанія не є страхувальником, не має договору страхування та не отримує страхове відшкодування, а отримує виручку від надання медичних послуг застрахованим особам (згідно договору про надання послуг, укладеного зі страховою компанією). Чи підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу (далі - ОФМ) за кодом 5020 "Проведення страхової виплати або страхового відшкодування" зазначена операція з отримання медичною компанією відшкодування за лікування застрахованих осіб?

Статтями 9, 25 Закону України «Про страхування», статтею 979 Цивільного кодексу України передбачені визначення договору страхування, страхової виплати, страхового відшкодування та умови їх здійснення.

Керуючись положеннями статі 6 Закону України «Про страхування», зокрема медичне страхування є одним із видів добровільного страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком, загальні умови і порядок здійснення якого визначаються правилами страхування, а конкретні умови при укладенні договору страхування відповідно до законодавства. Предметом такого договору є зобов'язання страховика у разі настання страхового випадку здійснити виплату страхової суми (або її частини) страхувальнику (застрахованому) на оплату вартості медичної допомоги (медичних послуг) певного переліку. При цьому одержувачем страхової виплати у такому випадку може бути не тільки застрахована особа, а й лікувальний заклад,

Отже, перерахування страховою компанією коштів медичній компанії (закладу) за договором про надання медичних послуг застрахованим особам, слід вважати страховою виплатою, та у разі, якщо це перерахування проводиться на суму, що дорівнює чи перевищує 150 000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквівалентну 150 000 гривень, зазначена фінансова операція підлягатиме обов'язковому фінансовому моніторингу за ознакою, визначеною пунктом 14 частини першої статті 15 Закону.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Чи підлягають ОФМ фінансові операції відповідно до пункту 4 частини першої статті 15 Закону (фінансові операції з готівкою - внесення, переказ, отримання коштів), якщо сума операції купівлі/продажу готівкової іноземної валюти в гривневому еквіваленті за офіційним курсом НБУ дорівнює або перевищує 150 тис. грн., але за комерційним курсом банку сума операції складає менше 150 тис. грн.?

Ураховуючи визначення «значна сума» згідно із Положенням №417, вимоги пункту 84 цього Положення щодо внесення певних даних до реєстру фінансових операцій, зокрема щодо суми фінансової операції, зазначаємо, що фінансові операції з купівлі/продажу готівкової іноземної валюти підлягатимуть ОФМ відповідно до пункту 4 частини першої статті 15 Закону, якщо сума в гривневому еквіваленті за офіційним курсом НБУ дорівнює або перевищує 150 тис. грн.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Щодо необхідності отримання банком додаткової інформації, за якою клієнту рекомендовано звертатися до провідних інформаційно-аналітичних та експертних центрів України з досліджень зовнішніх та внутрішніх ринків товарів і послуг, які акредитовані (затверджені) Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Якщо висновки зазначених інформаційно-аналітичних та експертних центрів підтверджують відповідність вартості цін на товари чи послуги ринковим умовам, то чи розглядаються такі висновки як достатнє підтвердження відповідності вартості цін на товари чи послуги ринковим умовам?

Висновки провідних інформаційно-аналітичних та експертних центрів України з досліджень зовнішніх та внутрішніх ринків товарів і послуг, які акредитовані (затверджені) Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, можуть бути одним із джерел для підтвердження відповідності вартості цін на товари чи послуги ринковим.

Разом з тим банк з урахуванням ризик-орієнтованих підходів, у разі наявності сумнівів щодо наданої інформації, може використовувати інші джерела для підтвердження відповідності вартості цін на товари чи послуги ринковим умовам.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Чи буде підлягати ОФМ за ознакою 1035 операція зі зняття клієнтом готівкових коштів через ПОС-термінал в касі іншого банку, розташованого: а) на території України; б) за межами України?

а) Роз'яснення ДСФМУ, погоджені Національним банком, щодо особливостей використання деяких кодів ознак фінансових операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу (далі – ОФМ), розміщені на його офіційному веб-сайті.

Враховуючи такі роз'яснення, а саме, що повідомлення про фінансову операцію з внесення готівкових коштів, ініціювання переказу, яка підлягає ОФМ, надає той банк за допомогою якого клієнтом здійснювалася така операція, Національний банк рекомендує застосовувати аналогічний підхід до фінансової операції з видачі готівкових коштів.

Таким чином, фінансова операція підлягатиме ОФМ відповідно до пункту 4 частини першої статті 15 Закону, якщо сума на яку вона проводиться дорівнює чи перевищує 150 000 гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, еквівалентну 150 000 гривень, у тому банку, з каси якого здійснювалася операція з видачі готівкових коштів. З цією метою банк має забезпечити отримання всієї необхідної інформації згідно із вимогами пункту 84 Положення № 417, додатку 5 до Інструкції № 373.

б) Національний банк рекомендує, враховуючи наявність ризиків зняття готівки у великих обсягах за межами України, стосовно фінансової операції зі зняття клієнтом готівкових коштів через ПОС-термінал в касі іншого банку, розташованого за межами України, надавати інформацію до ДСФМУ.

Разом з тим, вважаємо за необхідне винести зазначені вище питання на обговорення спільно з ДСФМУ.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Частиною 4 статті 9 Закону передбачено, що "у разі виникнення сумнівів у достовірності чи повноті наданої інформації про клієнта суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний провести поглиблену перевірку клієнта". При цьому пунктом 60 Положення № 417 передбачено обов'язок Банків здійснювати поглиблену перевірку клієнта / представника клієнта [у тому числі щодо кінцевих бенефіціарних власників (контролерів) клієнта] також стосовно клієнтів високого ризику/неприйнятно високого ризику. В зв'язку з зазначеним, чи правомірним є зобов'язання здійснювати поглиблену перевірку щодо всіх клієнтів високого ризику/неприйнятно високого ризику, якщо такі вимоги не передбачені Законом?

Згідно з нормами частини сімнадцятої статті 9 Закону Національний банк України, як суб'єкт державного фінансового моніторингу, може встановлювати особливості ідентифікації та/або верифікації клієнтів (представників клієнтів), вивчення клієнтів, уточнення інформації про клієнтів для відповідних суб'єктів первинного фінансового моніторингу залежно від специфіки їх діяльності та/або ризиків клієнтів.

Положення № 417 є нормативно-правовим актом суб'єкта державного фінансового моніторингу вимоги якого є обов'язковими для виконання відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу.

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Між Банком В та фінансовою компанією (далі - ФК) укладено договір про організацію взаємодії при прийманні платежів (далі - Договір), тобто встановлені ділові відносини.

За цим Договором ФК приймає кошти від фізичних осіб (далі - Платник) в ПТКС та здійснює переказ коштів, внесених Платником на користь Банку А, який в свою чергу здійснює перерахування Банку В для зарахування сум платежів на поточні рахунки отримувачів, що вказані Платниками

ФК після отримання коштів від Платників, зараховує їх на свій поточний рахунок (відкритий в банку А) та в подальшому (єдиним платежем у сумі 150 000 грн. та більше) перераховує на рахунок Банку В 3739 («Транзитний рахунок за іншими розрахунками», отримувач: ПАТ «...»).

У випадку встановлення ФК високого рівня ризику чи будуть фінансові операції підлягати обов'язковому фінансовому моніторингу за ознакою, передбаченою пунктом 17 частини першої статті 15 Закону?

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

ДОГОВІР між Банком В та ФК про організацію взаємодії при прийманні платежів

Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу

Враховуючи положення норм пунктів 1 та 17 частини першої статті 15 Закону, які не містять будь-яких особливостей здійснення фінансових операцій, зокрема щодо виключного використання поточного рахунку клієнта, але при цьому визначають певні вимоги щодо учасників таких фінансових операцій, на думку Національного банку України, фінансові операції клієнтів (які є такими відповідно до пункту 21 частини першої статті 1 Закону) щодо яких встановлено високий ризик, підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу незалежно від типу рахунків, за якими вони здійснюються.

Банку слід приділити увагу щодо аналізу схем розрахунків, суті фінансових операцій за якими здійснюються розрахунки між банком та НФУ, концентрації розрахунків на клієнтах тощо.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Необхідно додатково пояснити/уточнити, в яких випадках або за яких умов, для цілей складання форми № 217, особа(и) вважається не клієнтом(ами) банку

Відповідно до статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність»: **«клієнт банку – це будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку».**

Форма статистичної звітності № 217 «Звіт про банківські рахунки та залишки коштів на цих рахунках фізичних та юридичних осіб, до яких Україною застосовані обмежувальні заходи (санкції), та про наміри здійснення фінансових операцій такими особами/на користь таких осіб» **заповнюється щодо клієнтів банку.**

Враховуючи вищенаведене, у разі наявності у банку інформації щодо ідентифікаційного коду / коду за ЄДРПОУ (для фізичних осіб, у разі відсутності коду, необхідно використовувати серію та номер паспорту або документа, що його замінює), то він заповнює параметри K020 та K021 відповідно до Листа Національного банку України **від 27.03.2018 № 31-0007/17167**. У разі відсутності такої інформації, банк має заповнити параметри K020 та K021 наступним чином:

- **Для нерезидентів (юридичних / фізичних осіб):** параметр K020 заповнюється умовним внутрішнім кодом, який має починатися з літери "I", містити 10 знаків, мати таку структуру: INN>NN>NN>NN (наприклад, I0000000001) і бути єдиним для цілей складання статистичної звітності. Значення параметру K021=9.
- **Для резидентів (юридичних / фізичних осіб):** параметр K020 заповнюється умовним внутрішнім кодом, який має бути єдиним для цілей складання статистичної звітності, містити 10 знаків і мати таку структуру: N>NN>NN>NN>NN (наприклад, 0000000001). Значення параметру K021=E.

Актуальні питання банків здійснення банками фінансового моніторингу

Невизначеність у правому полі щодо випадків надходження клієнту коштів, з наданням підтвердження договорів, де АР Крим вказується як складова Російської Федерації

Стаття 9. Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»:

1. Державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

3. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків.